

ШЛЯХИ І СПОСОБИ ЗБАГАЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ТРАНСПОРТНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У статті проаналізовано фактори, що впливають на розвиток і розширення англомовних транспортних термінів, а також йдеться про шляхи і способи збагачення англійської транспортної термінології. Основна увага зосереджена на ролі запозичень як способу поповнення словника транспортних термінів. Ключові слова: термін, транспортна термінологія, запозичення, термінотворення. The factors that have an influence on the development and enrichment of English transport terms were analyzed in the article. It describes the ways and means that extend English transport terminology. Most of the focus is on the importance of borrowings as a means that enriches English transport vocabulary. Key words: term, transport terminology, borrowings, term formation.

В умовах інтеграції України у європейський простір розвиток транспортної галузі набуває все більшої значущості. Велика кількість людей користується послугами різних транспортних підприємств і логістичних компаній. Обсяги перевезень пасажирів і вантажів постійно зростають. Звідси виникає нагальна потреба володіння транспортною термінологією. Так, актуальність дослідження термінологічної проблематики у сучасному суспільстві зумовлена масовим виникненням нових термінів, утворенням та становленням нових терміносистем через тісне міжнародне співробітництво. Саме тому дослідження

ЛІНГВІСТИКА. Випуск XXII

76

англійської транспортної термінології виявляється необхідним та актуальним, оскільки на базі даної термінологічної підсистеми можна простежити мовленнєві процеси, що характерні для термінології загалом. Питанням розвитку англійської транспортної термінології як системи, а також вивченню її особливостей присвячені роботи І.В. Бондаренко, С.В. Гриньова, В.П. Даниленко, О.В. Демишкевич, Є.С. Закирової, Р.Ю. Кобрин, В.М. Лейчика, В.А. Татарінова, Н.П. Томасевич, Л.А. Чернишової, Ю.А. Чунтомової, С.Д. Шелова, С.Г. Щура. Мета статті – опис особливостей та аналіз шляхів і способів збагачення англійської транспортної термінології. Відповідно до мети поставлено завдання: виявити фактори, що впливають на розвиток та розширення транспортної термінології й визначити місце запозичень у формуванні транспортної термінологічної системи. Англійська транспортна термінологія – це цілісна термінологічна система, всередині якої виділяють такі термінологічні сфери: види вантажів, типи транспортних засобів, контейнерні перевезення, системи портів та терміналів, терміни, що стосуються оформлення необхідної документації у даній галузі. Система англійських транспортних термінів досить інтенсивно розширюється та збагачується, відбувається зміна меж семантики термінів за рахунок явищ синонімії та полісемії. У сучасному суспільстві для успішної роботи на світовому ринку, для грамотного оформлення міжнародних фрахтових контрактів необхідним є наявність уніфікованих формулювань понять, що використовуються в даній галузі, та усунення різних трактувань найуживаніших транспортних термінів. Під терміном у науковій літературі розуміють «слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі

науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» [2, с. 1444]. В англійській транспортній термінології відбуваються перманентні зміни семантичного обсягу терміна, виникнення нових значень, уточнення його матеріального вираження, що є безпосереднім наслідком тих процесів, які відбуваються у світі. Тому чітко закріплене за терміном значення, його дефініція визначає термін у науковому плані, надає йому належне місце у терміносистемі та робить його найбільш зручним для оперування. Уся система англійської транспортної термінології представляє низку тематичних груп термінів. Так, наприклад, тематична група абстрактних понять технологій вантажних перевезень охоплює «door to door» та «just in time» technology – «від дверей до дверей» та «точно у строк», що включають multimodal та intermodal transportation (мультимодальні й інтермодальні перевезення) з підрозділом на технології: piggyback – контрейлерне перевезення, bimodal road railers – роудрейлерна технологія тощо. Особливу увагу під час фіксації терміна у будь-якій сфері необхідно зосереджувати на таких критеріях, як однозначність, стислість та глибоке галузеве проникнення терміна. Це сприятиме визначенню терміна в науковому плані, забезпечить швидке запам'ятовування, а також широке використання та довгострокове функціонування в мові. Досить продуктивними способами термінотворення, що збагачують англійську транспортну лексику, є термінологічні словосполучення, коли для визначення складних понять або явищ у розвитку науки й техніки необхідними є більш складні новоутворення. Термінологічні словосполучення – це багатокомпонентні одиниці, що визначаються смисловим завданням. Наприклад, third-party logistics – це підхід у логістиці, який передбачає, замість самостійного виконання компанією логістичних функцій (транспортування, складування, вантажопереробки, оброблення замовлень, управління запасами), передачу цих функцій зовнішній організації, або логістичному провайдеру; non-vessel operating common carrier – оператор загального розподілення, що не володіє тоннажем; LCL (less than container load) – можливість транспортування консолідованих вантажів із неповним завантаженням контейнера (від 1 тонни). Проте особливості безперервної роботи транспортної інфраструктури, застосування технології JIT (точно у строк) та викликана цим потреба економії часу вимагають, щоб

Розділ II. Функціональна семантика лексичних і граматичних одиниць

термін був максимально коротким і стислим. Це призвело до широкого використання абrevіатур – скорочень, які використовують спеціалісти для економії часу передачі повідомлень по каналах зв'язку або кодування комп'ютерної інформації (DC – distribution centre, B/L – bill of lading, IMO – international money order, DSD – direct store delivery, fwdr. – forwarder, HGV – heavy goods vehicle, CRP – continuous replenishment, AWB – air waybill, etc.). У поповненні англійської транспортної термінології велику роль відіграють запозичення. Існує ціла низка термінів, запозичених із латинської, грецької, французької, німецької, скандинавських та інших мов в англійську транспортну лексику в певні історичні періоди розвитку суспільства, що свідчить про тісне співробітництво спеціалістів усього світу у сфері міжнародних транспортних перевезень. Це має величезний вплив на формування й становлення англійської та міжнародної транспортної термінології. Так, значний внесок у становлення й розширення транспортної термінології внесла латинь – загальноновизнана мова науки. До латинських запозичень відносять adapter – з лат.

adaptare (пристосовувати), accumulator – з лат. accumulo (збирати, накопичувати), distance – з лат. distantia (відстань), transportation – з лат. transportare (переносити, переміщати, перевозити), vehicle – з лат. vehiculum (повозка, екіпаж), station – з лат. station (положення, стан, місцеперебування). Зокрема, слово junction було запозичене у XVIII англійською мовою безпосередньо з латини у значенні «поєднання, з'єднання». До середини XIX століття внаслідок переосмислення воно набуло значення «залізничний вузол» або «перехрестя» (a place where roads or railroad lines come together). Запозичень із грецької мови не так багато, зокрема, це truck (вантажівка, вагонетка) – з гр. trokhos, zone (зона) – з гр. zone, schedule (графік, шкала) – з гр. skhida, tachometer (тахометр) – з гр. tachos (частота, швидкість) та metron (міра), dynamics (динаміка) – з гр. dynamikos (діючий), diagnostics (діагностика) – з гр. diagnostikos (здатний розпізнавати), system (система) – з гр. systema (ціле, що складається з частин). Значна частина термінів була запозичена в англійську транспортну термінологію через старофранцузьку мову. Відомо, що після нормандського завоювання і до кінця XIV ст. старофранцузька мова посідала в Англії домінуючі позиції та мала неабиякий вплив на розвиток і формування англійської національної мови. Так, наприклад, із старофранцузької до англійської термінології увійшли такі лексичні одиниці: rail – з франц. raille (пряма палиця, брусок), depot – з франц. depot (депо), station – з франц. station (місцеперебування), car – з франц. car (воза, візок), passenger – з франц. passager (пасажир), baggage – з франц. bagage (багаж), viaduct – з франц. viaduc (віадук), injector – з франц. injecteur (впорскувати). Із німецької мови до англійської транспортної термінології увійшла досить невелика кількість термінів. Зокрема, diesel (дизель) – з нім. (від імені німецького винахідника, інженера Дизеля (Diesel) 1858-1913), bunker – з нім. buker (сховище), damper – з нім. dämpfer (глушник), draine (дрезина) – з нім. (від імені німецького винахідника К.Ф. Дреза, 1785-1851) [4, с. 414]. Незначна, але важлива кількість запозичень увійшла до англійської транспортної термінології із скандинавських мов (wagon (вагон), lift (підйомник, балласта), gear (зубчаста передача), wing (крило), axle (вісь)); голландської мови (brake (гальмо), cable (кабель), freight (вантаж), mast (мачта), block (блок)). Згідно з дослідженнями І.В. Бондаренко, необхідно зазначити, що найбільше голландських запозичень у сфері морської термінології. Основа англійської морської термінології переважно голландська (55%) [1, с. 75]. Оскільки сучасне транспортне обслуговування усіх галузей господарства й населення користується морським, наземним та повітряними видами транспортних засобів, словниковий запас міжнародного транспортного спілкування постійно поповнюється й збагачується термінами, які раніше вважалися суто галузевими. Тобто відбувається внутрішньосистемне запозичення термінів. Наприклад, морський термін shipping почав використовуватися в автомобільному транспорті на позначення перевезення вантажу, а авіаційний термін transfer (перенос, переміщення) перейшов до морської термінології.

ЛІНГВІСТИКА. Випуск XXII

Англійська транспортна термінологія – це чітко виражена термінологічна система, яка інтенсивно поповнюється і оновлюється, оскільки в наш час транспортні галузі швидко розвиваються й розширюються. Велику роль у збагаченні терміносистеми відіграють запозичення. Вони набувають

значущості у формуванні та становленні сучасної міжнародної транспортної термінології, що базується на англійських термінах. Отже, у формуванні англійської транспортної термінології спостерігаємо, з одного боку, прагнення до точності й повноти визначення поняття, що виражається у створенні термінологічних словосполучень, а з іншого – прагнення до стислості, кодифікованості дефініцій, що призводить до широкого використання аббревіатур. Таким чином, у формуванні та мовленнєвому вираженні основних дефініцій англійської транспортної термінології враховується взаємодія як внутрішньомовних, так і зовнішніх соціолінгвістичних факторів. Терміни існують у конкретній мовній системі, а їхній семантичний розвиток визначається історичними процесами та явищами, які відбуваються у суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА 1. Бондаренко И. В. Английская терминология мореходства как предмет филологического исследования : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / И.В. Бондаренко. – МГУ им. М. В. Ломоносова. – М., 1992. – 24с. 2. Великий тлумачний словник сучасної української мови [укладач і гол. редактор В.Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2007. – 1736 с. 3. Винокур Г.О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии / Г.О. Винокур // Труды МИИФЛИ. – М., 1939. – Т.1. – С.3-54. 4. Демишкевич Е.В. Заимствования в английской железнодорожной терминологии / Е.В. Демишкевич // Теория и практика социального государства в Российской Федерации: научно-производственный потенциал и социальные технологии: Материалы II всероссийской научно-практической конференции. ОмГУПС. – Омск, 2012. – С. 413-416. 5. Закирова Е.С. Англо-русский терминологический словарь по строительству железных дорог, мостов и туннелей / Е.С. Закирова. – М. : ЧеРо, 2003. – 349с. 6. Harper D. Online Etymology Dictionary. 2001. URL: [http:// www.etymonline.com](http://www.etymonline.com) 7. The Oxford English Dictionary. Vol. 1-18. Oxford: Oxford University Press, 1933.